

bulteno

de Esperantista Klubo en Brno 1/1992 (199)

Pozoruhodný výrok ředitele Muzea J. A. Komenského v Přerově, dr. Hýbla v rozhlase jsme zaznamenali dne 17. ledna 1992:

"Komenský je otcem myšlenky esperanta."

Celý kulturní svět si letos připomíná 400. výročí narození J.A.Komenského. Mnoho jeho myšlenek vstoupilo do všeobecného povědomí, avšak neprávem bývá širší veřejností opomíjena idea vytvoření plánového mezinárodního jazyka. Tímto problémem se Komenský zabýval po třicet let a své vyzrálé myšlenky na vytvoření nadnárodního jazyka - v době úpadku mezinárodního používání latiny - vyjádřil ve svých spisech *Via lucis* (Cesta světla) a *Panglottia* (Všemluva), hlavně v jejím dodatku *Pokus o nový harmonický jazyk*. Naznačil v nich konkrétnější podobu nadnárodního jazyka ve dvou formách, apriorní (bez vazby na národní jazyky) a aposteriorní (vycházející z existujících národních jazyků). V druhé formě jsou slovní kmeny převzaty z latiny, ale mluvnic je velmi zjednodušena.

J. A. Komenský nemínil tvořit tuto řeč sám, a proto 1. dubna 1688 posílá list Královské vědecké společnosti v Londýně a uvážlivě radí, aby její vypracování bylo svěřeno "moudrým a pilným lidem všech národů". Bohužel, *Panglottia* i se svým dodatkem se ztratila a byla znovu objevena až v době těsně před 2. světovou válkou. To způsobilo, že ideje Komenského nevěšly do povědomí mezinárodní jazykovědy a teprve po válce se Komenskému začíná dostávat zadostiučinění - po zásluze je odborníky označován za otce interlingvistiky, vědy o mezinárodním jazyku. Esperantský svět má z iniciativy dánského profesora dr. Paula Neergaarda svou Mezinárodní vědeckou akademii J.A.Komenského - *Intemacia Scienca Akademio Comenius*, jejímiž zakladateli se stali vědci ze 17 zemí, mezi nimi, vedle Československa a dalších evropských států, také z Japonska a z Číny. Blížící se výročí Komenského připomínají ve svých člancích v odborném i esperantském tisku mnozí interlingvisté.

Vždyť aposteriorní varianta Komenského plánového jazyka v porovnání a esperantem ukazuje na příbuznost hlavní zásady, podle níž jsou oba tyto jazyky budovány: tj. zjednodušená mluvnic a soustava mezinárodních slovních kmenů. Podrobně názory Komenského na mezinárodní jazyk popisuje profesor Josef Hendrich v článku nazvaném "umělý jazyk podle J.A.Komenského" (otištěném v časopise *Esperantista*, Praha, 1947, č. 5, s. 49 - 50). Komenský snil nejen o tom, že se lidé budou slyšet a vidět na dálku - to dnes umožňují rozhlas a televize, ale také, že navzdory vzdálenosti, která je odděluje, si budou rozumět. Doba spěje k tomu, že se uskuteční i jeho idea o jednoduchém a většině lidí srozumitelném plánovém mezinárodním jazyku. Vždyť dosavadní snahy ustavit do této funkce některý z jazyků národních - dříve francouzštinu a v dnešní době angličtinu - zásadní řešení problému snadného dorozumění žádoucím způsobem neřeší.

Pokud jde např. o angličtinu, vzpomeňme např., že italský federalista Andrea Chiti Batelli nedávno vyjádřil oprávněnou obavu (v časopise *Nová strana*, srpen 1991), že snaha o dosazení angličtiny jako všeobecného mezinárodního dorozumívacího prostředku ve vědě, kultuře, obchodě i turistice je nezbytně glottofagickým (jazyky "požírajícím") jevem a jevem etnolytickým, tzn., že lze předpokládat, že během několika generací dojde k potlačení až ke zničení ostatních národních jazyků a kultur, stejně jako tomu bylo pod vlivem latiny ve starověku. Dnes však mnohem více než ve starověku těmto efektům napomáhá to, že průnik angličtiny je diktován a podporován ekonomickými faktory. Již dnes lze tyto negativní vlivy dokumentovat jak fakty ze zahraničí, např. o zániku domorodých indiánských kultur a jazyků pod ekonomickým, politickým i kulturním vlivem v USA jsme měli možnost číst v článku prof. E.Grobe: *Lingvokrizo sur arizonaj indianaj rezervejoj* (Jazyková krize v arizonských indiánských rezervacích) z časopisu *Arizona Suno*,

1/1991, Tempe, stát Arizona, s. 13 - 15, nebo koneckonců i na řadě příkladů z dnešního Československa. Pouze jazyk plánový takto ničivě na národní jazyky nepůsobí, a proto jen takový jazyk může být hledaným konečným řešením.

Podklady zaslal Jaroslav Mařík, Praha.

MEZINÁRODNÍ KONFERENCI "ODKAZ KOMENSKÉHO A VÝCHOVA ČLOVĚKA PRO 21. STOLETÍ" organizují Karlova univerzita v Praze a Univerzita Komenského v Bratislavě ve dnech 23. až 27.3.1992. Jednání bude probíhat v sedmi sekcích: 1. Výchova pro 21. století; 2. Práva dětí a vývoj osobnosti; 3. Materiální a didaktické prostředky v kontextu s informativní technologií; 4. J.A.Komenský o předškolní výchově a jeho odkaz pro nynější dobu; 5. J.A.Komenský a význam jazykového a literárního vzdělání; 6. J.A.Komenský a "res humanae"; 7. J.A.Komenský a jeho odkaz v činnosti církví. Ve třetí sekci bude spolupracovat Mezinárodní akademie věd AIS San Marino, jejímž ústředním jazykem je také esperanto.

MINISTR KULTURY ČESKÉ REPUBLIKY Milan Uhde sdělil předsedovi Českého esperantského svazu, RNDr. Ing. Petrovi Chrdlemu, CSc, že se rozhodl převzít záštitu nad předkongresem esperanta, tj. akci, která se v Praze uskuteční bezprostředně před zahájením 77. světového kongresu esperanta ve Vídni.

Pražský předkongres se uskuteční ve dnech 19.-25.7.1992 v Praze a ministr kultury ČR, který, jak sdělil ve svém dopise, přihlédl k významu a důležitosti této velké mezinárodní akce, jakož i k jejímu propagačnímu dosahu v mezinárodním měřítku, přislíbil dále poskytnout pro konání mezinárodní esperantské konference o J.A.Komenském dne 22. července 1992 zdarma Rytířský sál Valdštejnského paláce.

ERA—KODO, Esperantský radikální svaz, vznikl v Itálii při transnacionální Radikální straně. Jeho předsedou je známý italský esperantista Renato Corsetti. Cílem svazu je podpořit Radikální stranu v jejím úsilí o prosazení esperanta jako mezinárodního jazyka sjednocené Evropy. Svaz rozlišuje členy (membroy), t.j. ty, kteří jsou zároveň členy Radikální strany i členy ERA-KODO (příspěvek v tomto případě činí 365 + 52 Kčs ročně), a připojené členy (aliĝintoj), t.j. ty, kteří jsou pouze členy Esperantského radikálního svazu (roční příspěvek činí 52 Kčs). Adresa: Esperanto Radikala Asocio, Via Torre Argentina 76, 00186 Romo, Itálie; nebo v Československu: Radikální strana, Krakovská 9, 110 00 Praha 1.

Divadlo ESPERO ve Varšavě, hrající divadelní hry v esperantu, zahájilo novou sezónu hrou J. Fornala "Velký koncert". Následovala hra Gunnara Gálmo: "Einstein - zpověď v Šeolu".

Divadlo předvádí každé první pondělí v měsíci divadelní hru v esperantu. Varšavští esperantisté svojí stále větší účastí tuto významnou kulturní iniciativu podporují. Početní jsou i ostatní návštěvníci.

Rozhlasové vysílání v esperantu představovalo v roce 1991 v úhrnu 1.713 hodin, když bylo odvysíláno 4.531 rozhlasových relací z 13 rozhlasových stanic.

Katalánský esperantský svaz se stal oficiálním zástupcem Olympijských her v Barceloně (25.7.-9.8.1992) a zprostředkuje všechny informace do zahraničí. Adresa: KEA Pk, 290, E-082200 Sabadell (Barcelona), Španělsko.

Hotel ESPERO, se zaměstnanci, kteří všichni hovoří esperantem, byl otevřen v městě Čingdao v Číně z iniciativy místní školy pro turistiku. V tomto roce budou služby hotelu Espero využity pro konání Tichomořského esperantistického sjezdu.

Škola pro turistiku v Čingdao věnuje využití esperanta pro rozvoj obchodních a turistických služeb maximální pozornost. Stovky žáků absolvovaly kursy esperanta a dnes pracují na různých místech v místních hotelích.

Umělý jazyk podle Jana Amosa Komenského

Už předchůdce Komenského, *Ludvík Vives*, narozený sto let před ním, projevil touhu po universálním jazyku, který by spojoval všechny národy světa. Podobně zatoužil Komenský po dokonalejším pojítku všeho lidstva, po mezinárodním umělém jazyku. Když prodléval v Anglii, viděl názorně, jak mořeplavba spojuje už i nejuvzdálenější kouty světa; a že by se už celý svět mohl státi takřka jedním domovem, kdyby všechny národy měly jeden jazyk. Pojal tedy do knihy, psané v Anglii, do *Cesty světla*, také kapitolu o způsobu všeobecného jazyka. Tam si ocitoval slova Vivesova a projevil touhu po jazyku zcela novém, který by byl snadnější, lahodnější a dokonalejší než všechny řeči dosud známé. Ale zůstal jen při pokynech zcela všeobecných.

Znovu se k této myšlence vrátil, když psal svou *Všeobecnou poradu o nápravě věci lidských*. Jednou z knih této *Všeobecné porady* je *Panglottia, Všemluva*.

Ve *Všemluvě* podává Komenský už konkrétní ukázky. Není tu ovšem zpracován systém celého jazyka; zcela naopak, Komenský doporučoval nezačínat dříve, dokud nebude zpracována vševěda.

Nicméně znázornil na ukázkách, jak si představuje sestavování nové mluvy. Tyto ukázky jsou dvojího druhu. Nejčastěji bere Komenský za základ slova latinská a ukazuje na nich, jak by se umělý jazyk zjednodušil proti složitosti a nerovnoměrnosti současných jazyků; za druhé volí na ukázkou slova nová, podle nových zásad tvořená, a ukazuje na nich už co nejkonkrétněji, jak by se mohla tvořit nová mezinárodní řeč.

Zajímavá je v *Panglottii* přehlídka dosavadních jazyků, proč se nehodí za jazyk všeobecný. Položíme zde na ukázkou jen dva odstavce:

"Ani žádný z živých jazyků, třeba nejuvypěstovanějších, se nehodí; nebot žádnému z nich by nechyběl přímluvčí a každý národ by se honosil svou Helenou; proto bychom se nedostali kupředu bez závidy, sporů a nových zmatků. A doopravdy nemáme žádný dostatečně způsobilý. Italština, španělština, frančtina jsou potůčky z jazyka latinského, rozmnožené novými nikoli prameny, nýbrž mezerami. Frančtinu doporučuje obratnost a příjemnost; ale nelze ji ustanovit za zprostředkovatele moudrosti, poněvadž nestojí na vlastních kořenech, vychází z cizích. Angličtina se považuje za ještě snazší, ale hodí se nám ještě méně – poněvadž je to ještě větší snůška.

Co o slovanštině? Ta se zdá již vhodnější, poněvadž" 1. jako *themata* má zvuky celkem přirozené, 2. ve skládání a odvozování slov je šťastná, 3. má zvuky či písmena všeho druhu. Ale ani ona se nehodí k zamýšlenému universálnímu cíli, poněvadž: 1. je příliš syková svými zvuky a shluky souhlásek, 2. dělí se na mnoho dialektů, které sotva sobě samým rozumějí - který z nich by vyhrál, 3. Kterýkoli tento dialekt se hemží nekonečnými nepravidelnostmi."

(Esperantista 5/1947)

VÍDEŇ SE PŘIPRAVUJE NA 77. SVĚTOVÝ KONGRES ESPERANTA,

který se uskuteční v týdnu od 25. července do 1. srpna 1992. Pro esperantisty, návštěvníky Vídně, byl již vydán první bulletin - turistický prospekt v esperantu, doplněný informacemi týkajícími se příprav kongresu i esperantského hnutí. Po kongresech v letech 1924 a 1936 se poslední kongres esperanta ve Vídni uskutečnil v roce 1970, za osobní účasti tehdejšího rakouského prezidenta dr.F.Jonase. Esperantisté celého světa se tedy ve Vídni setkají již počtvrté. Vídeň je však esperantistům známá rovněž jako sídlo Mezinárodního esperantského muzea, založeného v roce 1929 Hugo Steinerem. Pod dozorem rakouské Národní knihovny jsou zde uchovávány významné a důležité dokumenty z historie hnutí a rozsáhlý literární fond.

Vídeňský kongres esperanta se uskutečňuje v období velkých změn probíhajících v celé střední a východní Evropě a tyto události ovlivnily i jeho přípravu, která se stala společnou věcí esperantistů z této části Evropy. Podílejí se na ní jednotlivci a esperantské svazy sousedních zemí,

dokumentan, KOĴIKI poezian.

HUDOKI, ĉine "skribo pri la naturaj trajtoj" - nun restas nur parteto apartenanta al historia geografio kaj enhavanta mitojn kaj tradiciojn.

NORITO, japane "preĝaj vortoj", kiujn la antikvaj japanoj legis antaŭ dioj kaj ĉe diversaj festoj.

2. HEJAN-epoko (709-1192)

La nobelfamilio FUĴŬARA ĝuis absolutan prosperon en la ĉefurbo Hejan, dum la provincojn oni lasis senkulturaj. La literaturo de tiu epoko estas nobela.

A. Utaoj

KOKTNSŬU, ĉine "malnova kaj nova kolekto de utaoj", estas antologieto de utaoj, kompilita fare de kvar homoj, el kiuj estas plej fama KI-no-Curajuki.

(daŭrigota)

Klub esperantistŭ, poŝt. prihr. 154, 657 54 Brno 2

Schŭzky dle programu v ŭterŷ veĉer ve Spoj klubu, Ŝilingrovo nŷm. 3/4, boĉnŷ vchod z ulice Dominikŷnskŷ.

BULTENO

Vŷstnŷk Klubu esperantistŭ v Brnŷ je vydŷvŷn od roku 1952.

Toto ĉislo pripravili: Joseŷ Vondrouŷek, Zdenŷk Hrŷel, Miroslav Malovec, Karel Danŷk, Milena Pickovŷ